

Teina, V. TAINA i *teggell* Teió, teiol, V. telló, tellol Teiós, V. teia Teisme, teista, V. déu

TEIX, 'Taxus baccata', gran arbre conífer, del llatí TAXUS id. □ 1.ª doc.: teys, 1332.

Ja des dels orígens indoeuropeus la seva fusta era recercada com la millor per fer-ne arcs i ballestes: el nom llatí és germà del gr. τόςον 'arc de ballester', escrita Τόξαις, Τάξαις NPP, scr. *taksakab* nom d'un arbre no ben precisat: Benveniste, *Mél. Boisacq* 1, 37ss.; es creu que d'aquí deriva el gr. τοξικός 'verinós'. Whatmough hi afegeix *Taxandrio* i *Texuandri* (221), i *Textumeibae* (223) preguntant-se si és un equivalent del nom de tribu cèltica *Eburones* (*eburos* cèlt. 'teix') (*Dial. Anc. Gaul*, p. 144), totes dues coses amb eco en la nostra documentació. L'*InuLC* troba la primera dada en un doc. de 1332 on s'inventaria: «una ballista de cornu ['corner'] et alia de teys», i de nou «una ballista de cornu et alia de teks» a. 1369. És sabut que la fusta del teix és molt «compacta, pot polir-se, i es té per incorruptible» (*DAG.*): per això la cercaven tant els arquers antics. Com explica *L'Excursionista*, 1890, és arbre d'alta i escaridat muntanya: «És d'observar que, ja quasi en lo mateix portell, se veuen, sense que abundin, alguns teixos, espècie de xiprer de color més obscur».

Com que és arbre més abundós que enlloc en les serres valencianes i andaluses, no és estrany que es trobi ben documentat en mossàrab, on forneix un dels exs. més segurs i més clàssics del típic tractament mossàrab de x com *hš* (cf. CT > *ht*), ben comentat pel meu savi i decepcionant deixeble D. Griffin (en la seva tesi doctoral, *Los Mozarabismos del Vocabulista*) i per Colin (*Hesperis* VI, 62, n. 2): d'ací *taḥš* en el nostre *RMA.*, en Abenalbaitar, en el *Qartás*, amb femení *taḥša* en *PAlc.*, explicable pel nom d'unitat àrab: Симолет, s. v.; també *taḥš* en el Himyarí (Esp., Ss. XIII-XV, 1Q5.6, trad. 129).

El teix és arbre rar, però justament per això, molt anomenat allà on es troba. Molt menys en els Pirineus. Hi ha la *Serra de Teix* damunt St. Julià de Lòria. No se'n sent a parlar mai a la Vall de Boí. Del seu nom deu venir el de la partida boscosa de *Puigaltéix* damunt Llebreta, entre la *Baixada de Sarradé* i el *Bony de Copiello*; probablement de *Puio 'l-Teix* PODIUM ILLI TAXI, amb la coneguda diferenciació (*a* *altrança*, *clatell*, *si-mel-convé*). M'expliquen el 1971, que hi havia un teix i que el van tallar, perquè en va morir un animal (no sé si per menjar l'escorça?, car un creia que és que li'n donaren una decocció per matar-lo); l'any següent el millor informador insistia «és un arbre bastant verinós».

A les muntanyes del Sud se'n sent a parlar més. Ja en el Priorat: a l'aspra i revinclada vall de Capçanes em signaven de lluny un *téix* (1936), a Ulldemolins esmentaren un *téix* que hi ha en el Montsant (d'on el nom del *Barranc del Teix*, 1935). El que he pogut observar bé (anant de Carlares al Tossal del Rei, 1931) és l'exemplar que dona nom a la famosa *Font del Teix* —grandiós arbre, de verd fosc i intens— a la ratlla

entre els municipis de Tortosa i Bescit, començament de les formidables gorges del Parrissal.

A Xodos hi havia el costum d'anar a beneir un *téix* el diumenge de Rams (1961); a Benigmbra és ben conegut el «Planet i barranc del *téix*»; l'*Alt del Teix* a Agres, on avui l'arbre s'anomena *una teixera*; també a la Vall de Guadalest n'hi hauria car a les muntanyes damunt Confrides s'anomena la *Font del téix*, però tot i ser un bon muntanyenc el meu guia, creu que avui no hi ha tal arbre a la font ni enlloc del terme (1963). En fi recordem el gran puig anomenat *Es Teix* a la vall de Sòller (no a Valldemossa, *AlcM*). A Carcaixent sembla quedar rastre de la forma mossàrab, car hi té renom el *Pou del táix*, al peu del que segons els informant fóra el punt més alt del terme; no sé si volien dir la cota 405, o bé la 315, on el mapa IGC, a 3° 16' × 39° 04' posa «Huerto *Artay*»: per bé que la nota que en tinc és ambigua sobre si ells sabien o no que era el nom d'un arbre, sembla bastant clar que això és una forma corrupta d'allò.

A l'Alt Aragó sí que es troba. No gaire a la vall de Benasc, per més que hi ha el NL *El Teixo* a Saünc (però no sabien que fos un arbre); Ésera avall, a Viu de Campo, hi ha el NL *Lo Teixo*, i coneixen l'arbre («un *téix*»), també a Bielsa un *téix*, pl. *téixos*; després amb *á*: *táix* a Escuaín (1965); «*Los Tášos*», nom d'una partida (—? —Son unos árboles que tienen pinchos) Torla; *tášo* Linás de Broto, Aragüés; a Echo em diuen que també n'hi ha a la Vall de Borau; i em diuen a Echo mateix que avui allí en queden pocs, però que encara s'hi veuen alguns *tášos*: «tiene la hoja acompañada a la del avete, pero de color verde oscuro, y la corteza es más *sõra*; las *ferradas* se hacían de *tášos*», 1966.

Notabilíssima és la forma provençal *tuei(s)*: «au pè di plai, di *tueis* severes», «*tuei*, roure e caupre», *Calendau* (VIII, 19.6); el *TdF* en dona cita de Roumanille i ens recorda «les ifs» que han donat nom a *Li tueis de la Santo Baum*. Això postula una base **tōksos* paral·lela al gr. τόςον, però que no podent venir d'aquest (que només designava 'arc' no pas l'arbre) ha de ser la forma sorotàptica dels lígurs de Provença.

DERIV.: *Teixar*. *Teixera*, nom de l'arbre a Agres (supra), però altres han dit que n'era el col·lectiu (*AlcM*, que en cita NLL), i a Alcoi m'anomenaren *Les Taišéres* de Agres; i cap al Carrascal (entre Alcoi i Ibi) la muntanya *La Teišeréta*, que té l'aire de ser un col·lectiu mossàrab en -*ÉTA*; en tot cas, hi ha aqueix col·lectiu, amb tractament mossàrab de la -*T*- en el nom de la important collada de *La Teixeta*, entre Pradell i el CpTarr. (cf. *LleuresC*, 204n.).

Teixell, V. *teggell* *Teixi*, *teixidor*, *teixim* etc., V. *teixir* *Teixinat*, V. *teginat*

TEIXIR, del ll. TĒXĒRE id. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«E-l *teixedor* qui aytal drap *teixerà* pagarà 10 s., e-l parayre qui aytal drap adobarà --- 10 s.; de la qual pena los mesters ['corporacions, gremis'], així com és acostumat en lurs privilegues ---» a. 1298 (RLR v, 97).